

“มนุษย์โซเชียลแฟนเพจ”: วิธีการที่เป็นมิตรและละเอียดอ่อนเพื่อสร้างความตระหนักต่อ ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน*

“Manut Social Fanpage”: Designing Friendly and Youth Sensitive Approach to Raising Awareness for Decrease Online Violence among Thai Youths

Received:	May	10, 2019
Revised:	June	21, 2019
Accepted:	June	24, 2019

ณัฐรัชต์ สามะ (Nattharat Samoh)**

พิมพัลย์ บุญมงคล (Pimpawun Boonmongkon)***

อุดมสิทธิ์ จีรสิทธิ์กุล (Udomsit Jeerasitkul)****

โธมัส กวาดามูซ (Thomas Guadamuz)*****

บทคัดย่อ

ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์กำลังเป็นปัญหาสำคัญในยุคสังคมดิจิทัล ซึ่งปัญหาดังกล่าวกำลังจะลุกลามอย่างกว้างขวางในสังคมไทย การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายวิธีการที่เป็นมิตรและละเอียดอ่อนในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจเพื่อเสริมศักยภาพและพลังอำนาจในการใช้สื่อออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันระดมสมองในการออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจกับเยาวชนจำนวน 4 กลุ่ม และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อจำนวน 1 กลุ่ม และให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจเป็นระยะเวลา 3 เดือน ผลการศึกษาพบว่า ในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจเพื่อสร้างความตระหนักในประเด็นความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ ควรมีการออกแบบโดยบูรณาการความเป็นสหสาขาวิชาทั้งศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สังคมศาสตร์ และสุขภาพ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้แฟนเพจที่สร้างขึ้นมีความน่าสนใจ สอดคล้องกับวัฒนธรรมของวัยรุ่น และสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการป้องกันความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ได้ ในการนำเสนอเนื้อหาในแฟนเพจได้นำเสนอข้อมูลที่มีรูปแบบหลากหลายประกอบด้วย การสร้างภาพการ์ตูนเพื่อเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ มีการใช้ภาพ ข้อมูลแผนภาพ ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ อีกทั้งได้มีการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ติดตามได้เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับแฟนเพจ จากการใช้งานแฟนเพจทำให้เยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์

* งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ

This project was supported by National Research Universities program

** นักวิจัยอาวุโส คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล Email ice.hssp@gmail.com

Senior Researcher, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

*** ศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล Email pimpawun@gmail.com

Professor, Ph.D., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

**** อาจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล Email udomsit.jee@mahidol.ac.th

Lecturer, Ph.D., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

***** รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล Email tguadamu@hotmail.com

Associate Professor, Ph.D., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

อย่างปลอดภัย เกิดความตระหนักที่จะลดการใช้ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ และสามารถตักเตือนผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมบนโลกออนไลน์ได้อีกด้วย

คำสำคัญ : ความรุนแรงออนไลน์ นวัตกรรมทางสังคม เฟซบุ๊กแฟนเพจ เยาวชน

Abstract

Violence in online space has been observed as one of the key issues in the digital age. Such issue also spreads extensively in Thai society. This study describes friendly and sensitive approach to decrease online violence among Thai youths in a form of Facebook fanpage that was designed with creativity to equip youths with skills to safely use online media. The study was conducted on the basis of Participatory Action Research method through creating focus group discussions with 4 groups of youths and a group of media specialists in order to design a new Facebook fanpage, which will then allow youths to engage, develop and test this new Facebook fanpage together over a period of 3 months. According to the study results, it indicates that, in order to build youth awareness of online violence, it is important to apply multidisciplinary integration of information technology, social sciences, and health with Facebook fanpage to make online space interesting for youths. Such online space should publish contents that match with their culture and useful for them to apply to their routine life in helping prevent violence in online space. The contents used on the pilot Facebook fanpage were developed using different types of content from cartoon animation, visual image to infographic to story-telling and edutainment on various forms of online violence. Online activities were also created on a regular basis to induce youth's interaction with the fanpage. This study shows that this fanpage exposed youth to a safe approach to their use of social media and assisted youth to prevent online violence. as well as being capable of warning other youths from using inappropriate behaviors on social media.

Keywords: Online violence, Social innovation, Facebook fanpage, Youths

บทนำ : สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในเยาวชน

องค์การอนามัยโลก (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozan, 2002) รายงานว่าความรุนแรงคือสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการเสียชีวิต โดยความรุนแรงเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตร้อยละ 14 ในเพศชาย และร้อยละ 7 ในเพศหญิง ในระดับโลกอุบัติการณ์ความรุนแรงทำให้เยาวชนได้รับบาดเจ็บโดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 20-40 ซึ่งแสดงว่าความรุนแรงเป็นปัญหาที่สำคัญที่ไม่เพียงแต่จะสร้างความเสียหายทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อจิตใจอีกด้วย ในกลุ่มเยาวชนจากการศึกษาในประเทศไทยพบว่า วัยรุ่นถูกกระทำความรุนแรงในลักษณะตบตีต่อคนอื่น ค่อนข้างสูงคือร้อยละ 37.7 (Sherer & Sherer, 2011) สำหรับในกลุ่มนักเรียนจากการวิจัยยังพบว่านักเรียนถูกรังแกร้อยละ 24 (Sittichai, Ojanen, & Burford, 2018; Mahidol University, 2014) นอกจากนี้ความรุนแรงในพื้นที่จริงที่มักปรากฏอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยแล้ว ในยุคสมัยปัจจุบันยังพบความรุนแรงรูปแบบใหม่ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีหรือที่เรียกว่า ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ หรือการรังแกในพื้นที่ไซเบอร์ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวถูกศึกษาอย่างกว้างขวางในระดับโลกรวมถึงในประเทศไทยในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา โดยในระดับโลกจากการศึกษาพบความชุกของความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ประมาณร้อยละ 17-24 (Smith, 2019) ในประเทศไทยจากการสำรวจพฤติกรรมความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ พบว่าเยาวชนร้อยละ 37.8 เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ (ชาญวิทย์ พรนภดล, 2561) ซึ่งการรังแกที่ถูกกระทำบ่อยที่สุดคือการถูกนิทาและคำทอผ่านมือถือและอินเทอร์เน็ต (The Wisdom Society for Public Opinion Research of Thailand, 2009)

จากการศึกษาความชุกของความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์พบว่าเยาวชนเป็นผู้กระทำ ร้อยละ 43 เป็นผู้ถูกระทำ ร้อยละ 49 และเป็นผู้พบเห็น ร้อยละ 76 โดยพบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จริงและพื้นที่ออนไลน์ หมายความว่าคนที่กระทำความรุนแรงในพื้นที่หนึ่งมีแนวโน้มที่จะกระทำในอีกพื้นที่หนึ่งด้วย มีลักษณะเป็นวงจรของความรุนแรง (Ojanen et al., 2015) ซึ่งผลกระทบจากความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ ส่งผลทั้งในระดับบุคคลก็ในด้านของอารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจ เนื่องจากการถูกรังแกจะทำให้เยาวชนรู้สึกแค้น รำคาญ และเสียใจ ซึ่งจะนำไปสู่ผลกระทบในมิติสุขภาพ คือจะทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล หดหู่ และไม่สบายใจ (Gámez-Guadix, Smith, Orue & Calvete, 2014) ความรู้สึกเหล่านี้ก็จะส่งผลต่อสุขภาพในระยะยาว อาจทำให้นอนไม่หลับ คิดมาก และในกรณีที่ร้ายแรงมากๆ อาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ในที่สุด (Shariff, 2008; Hinduja & Patchin, 2010) ส่วนผลกระทบจากการถูกรังแกในระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก็คือจะทำให้ผู้ถูกรังแกรู้สึกอับอาย ทำให้คนในสังคมเข้าใจผิด และดูไม่ดีในสายตาของคนอื่น (ณัฐรัชต์ สาเมาะ และคณะ, 2557; Samoh, et al., 2019) นอกจากนี้สำหรับในกลุ่มนักเรียนถูกกระทำความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ยังมีความเชื่อมโยงกับ การขาดเรียน การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่มีการป้องกัน การมีภาวะซึมเศร้า และการพยายามฆ่าตัวตายอีกด้วย (ณัฐรัชต์ สาเมาะ และคณะ, 2560)

การใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นสุขภาพ

จากการวิจัยหลายๆ ชิ้นที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์กำลังเป็นปัญหาสำคัญในยุคที่เรากำลังก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัล และปัญหาดังกล่าวก็กำลังจะลุกลามอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ซึ่งความรุนแรงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย แต่เรายังขาดการสร้างแนวทางการป้องกันเพื่อจะรับมือกับปัญหาดังกล่าว ในปัจจุบันได้มีการศึกษาวิจัยทั่วโลกที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นทางด้านสุขภาพ เช่น ประเด็นด้านเอชไอวี (Young, et al., 2014)

ห้องในวัยรุ่น (Rushing & Stephens, 2011) การใช้เครื่องตี้มแอลกอฮอล์ (Linke, 2004, Ridout & Campbell, 2014) สุขภาพจิต (Birnbbaum, et al., 2017; Sprenger, et al., 2017) และความรุนแรง (Ford-Gilboe et al., 2017) ซึ่งผลจากการวิจัยต่างชี้ให้เห็นว่ากลุ่มได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อออนไลน์ที่สร้างความตระหนักในประเด็นเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่นมีกลุ่มเพื่อนหรือชุมชนออนไลน์ที่สามารถปรึกษาในปัญหาเดียวกันได้ เข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มขึ้น เช่นมีการเข้าถึงการตรวจเอชไอวีอย่างต่อเนื่องมากขึ้น ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อป้องกันการท้องไม่พร้อม สามารถลดการใช้เครื่องตี้มแอลกอฮอล์ได้ สามารถคัดกรองตัวเองเกี่ยวกับสุขภาพจิต และเข้าถึงการอบรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการมีสุขภาพจิตที่ดีได้ นอกจากนี้ยังความพยายามในการพัฒนาแอปพลิเคชัน ReThink และ StopIt เพื่อจัดการปัญหาการรังแกในพื้นที่ไซเบอร์ (นภาวรรณ อาษาเพชร, 2561) สำหรับในบริบทสังคมไทยการวิจัยที่เน้นการใช้สื่อออนไลน์ส่วนใหญ่มักนำมาใช้ในห้องเรียนเป็นหลัก เช่นงานวิจัยเรื่องการใช้อุปกรณ์สื่อสารออนไลน์เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาการเขียนโปรแกรมของนักเรียน (สุพิชชา ตันติธีระศักดิ์ และศิวินิต อรรถวุฒิกุล, 2559) การใช้เฟซบุ๊กในการพัฒนาผู้เรียน (ระวี แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสปาโล, 2556) นอกจากนี้ก็ยังพบว่ามีบางงานวิจัยที่ได้ประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ในทางสุขภาพเช่นงานของ รัชชณีย์ นำบัณฑิตย์ และจินตนา ตั้งวรพงศ์ชัย, 2555 เรื่องนวัตกรรมการให้ข้อมูลร่วมกับเกมสุขภาพ ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเด็กวัยรุ่น โรค เอส แอล อี ผลการศึกษาส่วนใหญ่ก็พบว่าเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มีบทบาทเป็นอย่างมากที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะมากขึ้น และทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้างขวาง ส่วนในงานวิจัยที่มีการใช้สื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพผลการวิจัยก็ออกมาในลักษณะเดียวกัน คือการใช้สื่อออนไลน์ช่วยให้ผู้ป่วยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคมามากขึ้น มีทัศนคติต่อการเจ็บป่วยด้านบวกเพิ่มขึ้น และยังคงส่งเสริมให้ผู้ป่วยเกิดตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพของตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าการวิจัยในบริบทของเมืองไทยที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์ในการสร้างความตระหนักในประเด็นทางสังคม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับความรุนแรงหรือการรังแกกันพบว่ามีค่อนข้างน้อย

ความพยายามในการจัดการปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในบริบทสังคมไทย

การป้องกันปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงและการรังแกกันในกลุ่มนักเรียนในบริบทสังคมไทยพบว่ามีโครงการรณรงค์ต่างๆ ในประเด็นนี้อย่างต่อเนื่อง เช่นโครงการป้องกันและลดการใช้ความรุนแรงและการรังแกกันในสถานศึกษา ซึ่งเป็นภาคีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการร่วมกันดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบในการป้องกันและลดการใช้ความรุนแรงและการรังแกกันทุกรูปแบบ และทำให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน (path2health, 2016) การพัฒนารูปแบบการป้องกันการข่มเหงรังแกในโรงเรียนโดยสร้างแบบคัดกรองและให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ, 2561) โครงการส่งเสริมความเท่าเทียมและลดการรังแกกันในกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) (UNDP in Asia & the Pacific, 2017) แต่โครงการรณรงค์ดังกล่าวก็จะเน้นการลดการรังแกหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางกายภาพเป็นหลัก แต่ยังคงขาดการสร้างกิจกรรมรณรงค์ หรือรูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยลดปัญหาความรุนแรงหรือการรังแกในพื้นที่ออนไลน์เนื่องจากปรากฏการณ์ดังกล่าวยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่ในบริบทสังคมไทย

อย่างไรก็ตามในบริบทสังคมไทยภาครัฐก็ได้มีความพยายามที่จะจัดระเบียบและจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ โดยเน้นไปที่การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกรบกวนจากการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคม โดยใช้ข้อบังคับทางกฎหมายต่างๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายและข้อบังคับดังกล่าวก็ยังมีกำหนดขอบเขตแบบกว้างๆ และยังไม่มีความหมายกำหนดความผิดสำหรับกรณีการรังแกในพื้นที่ออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2555) ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีความพยายามที่จะเข้ามาดูแลปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ไซเบอร์ แต่การใช้มุมมองทางกฎหมายเพียงอย่างเดียวคงจะไม่ใช้ทางออกทางเดียวที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย เพราะบางครั้งกฎหมายก็ใช้ไม่ค่อยได้ผลในการจัดการกับปัญหาทางสังคมที่มีความซับซ้อน ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องมีการใช้มุมมองทางสังคมร่วมด้วย โดยการออกแบบนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเยาวชน เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ที่มีความรอบด้าน และเหมาะสมกับบริบทสังคมวัฒนธรรมของวัยรุ่น

การใช้เฟซบุ๊กแฟนเพจในฐานะนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ เพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

ปรากฏการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เป็นผลพวงที่เกิดจากพัฒนาการของเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ ซึ่งการใช้สื่อออนไลน์ก็ได้กลายเป็นวิถีชีวิตของเยาวชนในยุคสมัยปัจจุบัน จากสถิติการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในปี 2560 พบว่ามีคนไทยใช้เฟซบุ๊กสูงถึง 47 ล้านคน และในจำนวนนี้กว่า 47% เป็นกลุ่มเยาวชนที่อายุระหว่าง 13-24 ปี (ปานระพี ระพีพันธ์, 2560 ; marketingoops, 2558) จากสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเฟซบุ๊กได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในวัยรุ่น อีกทั้งด้วยฟังก์ชันการใช้งานที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เฟซบุ๊กโดนใจกลุ่มวัยรุ่น ในแง่ของการมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ (Social network) ตัวเฟซบุ๊กก็ยังทำให้วัยรุ่นกลายเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ผ่านแฟนเพจได้อีกด้วย ตัวเฟซบุ๊กแฟนเพจจึงถือเป็นเครื่องมือที่น่าสนใจที่ควรหยิบยกมาใช้เพื่อสร้างกิจกรรมรณรงค์ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีการศึกษานี้ขึ้นเพื่อออกแบบ พัฒนา และทดลองใช้เฟซบุ๊กแฟนเพจเพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน โดยพยายามประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากสหสาขาวิชา (Multidisciplinary) ทั้งศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สังคมศาสตร์ และสุขภาพ มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาารูปแบบกิจกรรมเพื่อให้แฟนเพจที่สร้างขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นวัยรุ่นให้ได้มากที่สุด ซึ่งที่ผ่านมาในประเทศไทยและในกลุ่มประชาคมอาเซียนยังไม่ค่อยมีการศึกษาเพื่อหารูปแบบและคตินวัตกรรมทางสังคมเพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการสร้างรูปแบบนวัตกรรมทางสังคมดังกล่าวจะเป็นการเสริมพลังอำนาจในการใช้สื่อออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน ทำให้เยาวชนเกิดความตระหนักในการสื่อออนไลน์มากขึ้น และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อลดปัญหาการใช้ความรุนแรงออนไลน์ในกลุ่มเยาวชนได้ และรูปแบบนวัตกรรมที่สร้างขึ้นดังกล่าว อาจสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ระดับประเทศ และนำไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียนที่มีบริบทใกล้เคียงกับประเทศไทยได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออธิบายถึงแนวคิดเบื้องหลังในการออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจให้เป็นมิตร ละเอียดย่อน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน
2. เพื่อนำเสนอวิธีการที่เป็นมิตร และละเอียดย่อนในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจที่สร้างสรรค์ เพื่อเสริมศักยภาพ และพลังอำนาจในการใช้สื่อออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน ให้ปลอดภัยจากความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) โดยการดำเนินการในระยะแรกเริ่มต้นโดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อระดมสมองในการออกแบบนวัตกรรมทางสังคม เพื่อลดปัญหาความรุนแรงกับกลุ่มเยาวชน ที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี จำนวน 4 กลุ่ม สนทนากลุ่มกับผู้ทำงานด้านสื่อออนไลน์อีก 1 กลุ่ม เครื่องมือการวิจัยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างในการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วม (Participatory focus group discussion) สำหรับการสนทนากลุ่มกับเยาวชน และ ผู้ทำงานด้านสื่อ โดยประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มเริ่มต้นจากการให้ความเห็นต่อสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในเยาวชน หลังจากนั้นจะเริ่มระดมสมองในการคิดรูปแบบกิจกรรมที่จะใช้ลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ ในรูปแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจ การดีไซน์หน้าแฟนเพจ การสร้างภาพโปรไฟล์ การสร้างความน่าสนใจให้กับเนื้อหาภายในแฟนเพจ เทคนิคของการเล่าเรื่องให้น่าติดตาม เทคนิคการใช้การ์ตูนและอินโฟกราฟฟิกในการนำเสนอเนื้อหา และเทคนิคของการทำให้แฟนเพจเป็นที่นิยมเป็นต้น

ภายหลังจากการสนทนากลุ่มทำให้ได้แนวทางในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจ ในระยะที่ 2 จึงได้สร้างความร่วมมือกับเยาวชน เพื่อร่วมกันออกแบบ และพัฒนาเฟซบุ๊กแฟนเพจขึ้น โดยเริ่มต้นจากการสร้างหน้าแฟนเพจ ออกแบบโลโก้ และสร้างเนื้อหาต่างๆ เพื่อนำเสนอในแฟนเพจ ซึ่งขั้นตอนนี้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหาต่างๆ ด้วย ซึ่งภายหลังจากการดำเนินการได้ 1 เดือน ทีมวิจัยก็ได้เชิญตัวแทนเยาวชน จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นและสะท้อนตัวกิจกรรมต่างๆ ในแฟนเพจ และขอข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแฟนเพจให้ดีขึ้น ภายหลังจากการสนทนากลุ่มดังกล่าวทีมวิจัยก็ได้ร่วมกันพัฒนาเนื้อหาและสร้างรูปแบบกิจกรรมที่จะนำเสนอในแฟนเพจให้มีความน่าสนใจมากขึ้น โดยให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา และรูปแบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่ของคิดเนื้อหาที่จะนำเสนอในแฟนเพจ การเล่าเรื่องผ่านตัวการ์ตูน รวมไปถึงการคิดและออกแบบกิจกรรมเพื่อร่วมสนุกในแฟนเพจ โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านการพูดคุยและระดมสมองกันในการสร้างเนื้อหาและออกแบบกิจกรรมร่วมกัน โดยได้ดำเนินการนำเสนอเนื้อหาและจัดกิจกรรมในแฟนเพจอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน

ผลการวิจัย

แนวคิดเบื้องหลังในการออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจ

การออกแบบรูปแบบกิจกรรมรณรงค์ทางสังคม ต้องมีการใช้หลายๆ แนวคิดร่วมกันเพื่อให้รูปแบบกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีมิติที่รอบด้าน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจเพื่อสร้างความตระหนักในการลดปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ ของการศึกษาครั้งนี้จึงได้บูรณาการความเป็นสหสาขาวิชา ทั้งศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สังคมศาสตร์ และสุขภาพ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมทางสังคมในรูปแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจ ซึ่งการใช้ศาสตร์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศก็เพื่อช่วยให้การออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจมีความสวยงาม น่าสนใจ และใช้งานง่าย โดยยึดหลักการออกแบบที่เน้นความเรียบง่าย นำเสนอเนื้อหาให้น่าอ่าน มีสื่อที่หลากหลาย โดยการจัดองค์ประกอบทั้งภาพ สี ข้อความ และเนื้อหา เข้าด้วยกันอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มวัยรุ่นได้ เพื่อให้เฟซบุ๊กแฟนเพจที่สร้างขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของวัยรุ่นได้

ส่วนการใช้องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์นั้น ผู้วิจัยหยิบใช้มุมมองวัฒนธรรมวัยรุ่น (youth culture) เข้ามาใช้เพื่อช่วยให้เฟซบุ๊กแฟนเพจที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน โดยคำนึงถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นในการออกแบบแฟนเพจจึงต้องพยายามสร้างให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และตัวตนของเยาวชน เช่นการใช้ภาพการ์ตูนในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้เนื้อเรื่องดูน่าสนใจและไม่น่าเบื่อ ซึ่งการอ่านการ์ตูนเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตของกลุ่มเยาวชนอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อเรานำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของการ์ตูนจึงกลมกลืนกับรูปแบบการใช้ชีวิตของพวกเขาในการรับรู้เนื้อหาข่าวสารต่างๆ ที่ต้องการนำเสนอ รวมถึงในการออกแบบแฟนเพจก็ได้มีการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เช่น ใช้ไอโมชัน (Emotion) ในการแสดงความรู้สึก การใช้ข้อความสั้นๆ กระชับในลักษณะของสาระบันเทิงในการให้ข้อมูล นอกจากนี้การใช้ศาสตร์ด้านสุขภาพเข้ามาร่วมด้วยก็จะช่วยให้การออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจสามารถทำให้เยาวชนเกิดความตระหนักถึงประเด็นที่เราต้องการสื่อสาร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ต้องการสร้างความตระหนักในการช่วยลดปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ ดังนั้นในการออกแบบแฟนเพจดังกล่าวจึงมีการให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่นข้อมูลเกี่ยวกับสถิติต่างๆ และผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดจากความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ มีการอ้างอิงที่ชัดเจน เนื่องจากการให้ข้อมูลด้านสุขภาพต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยความน่าเชื่อถือและความถูกต้อง และต้องมีการให้แนวทางการปฏิบัติที่สามารถทำตามได้ง่าย เป็นไปตามแนวคิดการสื่อสารทางสุขภาพคือต้องนำเสนอเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้พวกเขาสามารถนำข้อมูลไปประโยชน์ในดูแลตนเอง และเกิดตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพ

วิธีการที่เป็นมิตรและละเอียดอ่อนในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหา ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

การออกแบบโลโก้และภาพรวมของแฟนเพจ

จากการสนทนากลุ่มของเยาวชนและผู้ทำงานด้านสื่อทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการออกแบบแฟนเพจว่า ควรมีการสร้างโลโก้ของแฟนเพจให้มีความน่าสนใจ เพื่อที่เยาวชนจะได้จดจำอัตลักษณ์ของแฟนเพจได้เป็นอย่างดี และควรสร้างตัวมาสคอตประจำเพจเพื่อเล่าเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับความรุนแรงบนพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งได้ตั้งชื่อของแฟนเพจว่า “มนุษย์โซเชียล” ซึ่งเป็นการใช้ศัพท์วัยรุ่นในการตั้งชื่อ เนื่องจากในปัจจุบันซึ่งคำว่ามนุษย์ ถือเป็นคำที่วัยรุ่นนิยมนำมาใช้เป็นคำนำหน้าของสิ่งต่างๆ เช่น คำว่ามนุษย์ป่า มนุษย์แม่ ซึ่งคำว่ามนุษย์ก็ถูกนำมาใช้เป็นการตั้งชื่อแฟนเพจหลายๆ ชื่อในสังคมไทย เช่นเพจมนุษย์เงินเดือน เพจมนุษย์เงียบ เพจมนุษย์แฟน และเพจมนุษย์กรุงเทพ เป็นต้น ในการตั้งชื่อแฟนเพจในครั้งนี้ จึงหยิบใช้คำดังกล่าวที่กำลังเป็นที่นิยมในวัยรุ่นมาปรับใช้ ซึ่งคำว่า “มนุษย์โซเชียล” ก็สะท้อนถึงอัตลักษณ์ตัวตนของวัยรุ่นซึ่งมักจะมีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอยู่ตลอดเวลา และอาจจะนำไปสู่การกระทำรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ได้ง่าย การตั้งชื่อดังกล่าวจึงสื่อถึงเนื้อหาในแฟนเพจที่ต้องการสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ แต่จะไม่ตั้งชื่อที่บ่งบอกอย่างชัดเจนว่าเป็นเพจที่ต้องการลดความรุนแรงออนไลน์ เนื่องจากการตั้งชื่อที่เป็นคำที่กำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มของเยาวชน จะทำให้เยาวชนสนใจเข้ามาคลิควิธีหรือเข้ามาส่วนร่วมมากกว่าที่จะตั้งชื่อว่าแฟนเพจลดความรุนแรงออนไลน์ เพราะการตั้งชื่อตรงๆ แบบนั้นจะทำให้เยาวชนรู้สึกว่าเป็นเนื้อหาในเพจดูเป็นทางการมากเกินไป และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพวกเขา เขาอาจจะไม่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในแฟนเพจ นอกจากนี้ในการสร้างแฟนเพจนี้มีแนวคิดที่จะสร้างเป็นเพจรูปแบบของเพจข้อความที่ให้ข้อมูลในลักษณะสาระบันเทิง (edutainment) คือจะมีการให้สาระความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงออนไลน์ หรือเพจรูปการ์ตูนที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ และให้ข้อมูลที่ให้ความบันเทิงไปด้วยพร้อมๆ กัน เพื่อให้เฟซบุ๊กแฟนเพจที่สร้างขึ้นให้มีลักษณะที่ดึงดูดใจเยาวชน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขา

ภาพที่ 1 ตัวอย่างเฟซบุ๊กแฟนเพจที่สร้างขึ้น

การนำเสนอเนื้อหาภายในแฟนเพจ

การนำเสนอเนื้อหาภายในแฟนเพจจะเน้นการนำเสนอเนื้อหาที่สั้น กระชับ มีความตลกขบขัน แต่สอดแทรกแง่คิดในสารนั้นๆ เพื่อที่จะสร้างความตระหนักในปัญหาทั้งในประเด็นความชุก รูปแบบ ผลกระทบ และการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงออนไลน์ ในการนำเสนอเนื้อหาต้องไม่นำเสนอที่เป็นวิชาการอย่างเดียว แต่ต้องนำเสนอเนื้อหาที่ไร้สาระด้วยเพื่อให้แฟนเพจรู้สึกผ่อนคลาย และคิดว่านี่คือแฟนเพจทั่วไป ที่สามารถกดเข้ามาดูได้ตลอดเวลา ดังนั้นเนื้อหาที่ถูกรับเสนอในแฟนเพจจึงต้องมีหลายๆ รูปแบบ ได้แก่รูปแบบข้อความภาพ รูปแบบข้อมูลแผนภาพ รูปแบบภาพการ์ตูน เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาที่ถูกรับเสนอในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้เยาวชนสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอได้ง่ายขึ้น เช่น การใช้แผนภาพ (Infographic) ในการนำเสนอสถิติต่างๆ เกี่ยวกับความรุนแรงออนไลน์ หรือผลกระทบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงออนไลน์ แผนภาพจะช่วยให้เยาวชนเข้าถึงข้อมูล และสามารถทำความเข้าใจสิ่งที่ต้องการนำเสนอได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้แผนภาพเพื่อเสนอแนะวิธีการต่างๆ ในการป้องกันความรุนแรงออนไลน์อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคพื้นฐานในการใช้โซเชียลมีเดีย เทคนิคในการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงออนไลน์ การใช้เครื่องมือต่างๆ ภายในเว็บไซต์เพื่อป้องกันความรุนแรงออนไลน์ การใช้แผนภาพในการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวสามารถทำให้เยาวชนมองเห็นภาพที่เป็นรูปธรรมและสามารถลงมือปฏิบัติตามได้ ในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบแผนภาพ

การนำเสนอเนื้อหาอีกรูปแบบหนึ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนก็คือการใช้ภาพการ์ตูนในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เนื่องจากการใช้ภาพการ์ตูนเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจจากเยาวชนเป็นอย่างดี และทำให้รู้สึกผ่อนคลายในการรับสาร ซึ่งเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรุนแรงออนไลน์มักมีลักษณะที่ค่อนข้างเครียด แต่การใช้การ์ตูนในการเล่าเรื่องจะทำให้เนื้อหาดูน่าสนใจมากขึ้น เนื่องจากการอ่านการ์ตูนเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตของกลุ่มเยาวชนอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อเรานำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของการ์ตูนจึงกลมกลืนกับรูปแบบการใช้ชีวิตของพวกเขา นอกจากนี้การใช้ภาพการ์ตูนยังทำให้แฟนเพจดูเป็นเอกลักษณ์มากขึ้น เราจึงได้สร้างตัวการ์ตูนขึ้นมาเฉพาะเพื่อนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ซึ่งการ์ตูนที่สร้างขึ้น ได้แนวคิดจากการสนทนากลุ่มกับเยาวชนและคนทำงานด้านสื่อที่ต้องการสร้างให้ตัวการ์ตูนมีลักษณะที่เป็นมิตร มีทั้งเพศหญิงและเพศชาย และมีความเป็นวัยรุ่นมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างและหลากหลาย โดยให้ตัวการ์ตูนมีบทบาทในการเล่าเรื่องในลักษณะเดียวกับแฟนเพจอื่นๆ เช่นเพจคนอะไรเป็นแฟนหมี เพื่อเป็นการเพิ่มสีสันให้แฟนเพจดูน่าสนใจมากขึ้น

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบการ์ตูน

การสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องภายในแฟนเพจ

การสร้างความน่าสนใจให้กับแฟนเพจเพื่อให้มีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมากนั้น นอกจากการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่น่าสนใจอย่างต่อเนื่องแล้ว การจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อเยาวชนได้ร่วมสนุกก็ถือเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถดึงดูดเยาวชนได้เป็นอย่างดี ในแฟนเพจที่สร้างขึ้นจึงได้มีการจัดกิจกรรมเล่นเกมหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อได้รับของรางวัลอย่างต่อเนื่อง เพราะการจัดกิจกรรมจะทำให้แฟนเพจมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา และทำให้เยาวชนรู้สึกอยากติดตามแฟนเพจมากขึ้น เพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับของรางวัลต่างๆ ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นควรสอดคล้องกับเทศกาลต่างๆ เช่นในช่วงวันวาเลนไทน์ก็มีการจัดกิจกรรมให้โพสต์รูปคู่กับคนรักหรือเพื่อน แต่จะเน้นที่เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์โซเชียล นอกจากนี้ก็ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรังแกออนไลน์ด้วย เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักมากขึ้นในการลดปัญหาความรุนแรงออนไลน์ เช่นการโพสต์ภาพที่เกี่ยวกับความรุนแรงออนไลน์ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรงออนไลน์ เป็นต้น

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมร่วมสนุกในแฟนเพจ

ภายหลังการเปิดใช้และเผยแพร่แฟนเพจ ผู้วิจัยก็ได้มีการจัดการสนทนากลุ่มกับเยาวชนเพื่อให้การสะท้อนต่อแฟนเพจที่สร้างขึ้นว่าพวกเขารู้สึกอย่างไรจากการใช้งาน ซึ่งกลุ่มเยาวชนที่ได้ทดลองใช้แฟนเพจได้สะท้อนว่าแฟนเพจนี้มีประโยชน์ ให้ความรู้ ทำให้รู้วิธีการใช้โซเชียลมีเดียอย่างปลอดภัย เป็นการเตือนสติ และทำให้ลุดคิดเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ แฟนเพจนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของวัยรุ่นในการใช้สื่อออนไลน์ และมองว่าเป็นเพจที่มีสาระ และให้ความรู้ใหม่ๆ แก่ผู้อ่านให้เกิดความตระหนักที่จะลดการใช้ความรุนแรงออนไลน์ ข้อมูลต่างๆ ที่นำเสนอในแฟนเพจทำให้เยาวชนรู้จักระวังตัวเอง รู้ทันเหตุการณ์ และสามารถตั้งเตือนผู้ที่กำลังประพฤติที่ไม่เหมาะสมบนโลกโซเชียลได้อีกด้วย นอกจากนี้ตัวแฟนเพจเองก็ยังให้ความบันเทิง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลินจากการเข้าเฝ้ามองอีกทั้งเยาวชนยังสะท้อนว่าแฟนเพจที่สร้างขึ้นยังมีประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย โดยแฟนเพจทำให้เยาวชนรู้เท่าทันภัยสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้โซเชียล และเกิดความตระหนักในแชร์ข้อมูลต่างๆ ผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ค ทำให้ลุดคิดทุกครั้งก่อนที่คิดจะแกล้งเพื่อนผ่านทางอินเทอร์เน็ต และทำให้เกิดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ อย่างระวังมากขึ้น

การอภิปรายผล

การใช้เฟซบุ๊กแฟนเพจในฐานะนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน

ในยุคสมัยปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน เยาวชนได้นำเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามาผสมผสานกับวิถีชีวิต พฤติกรรม ความรัก ตัวตน รวมทั้งวิถีคิดของตน จนทุกวันนี้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์กลายเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อเยาวชน (Villanti, et al., 2016) ประกอบกับอิทธิพลของวัฒนธรรมกระแสนิยม (popular culture) ที่เข้ามามีบทบาทในกลุ่มเยาวชน ทำให้เยาวชนรับเอากระแสเหล่านี้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวัฒนธรรมกระแสนิยมที่มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อวัยรุ่นก็คือกระแสด้านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเยาวชนไทยมักจะก้มหน้าก้มตาอยู่แต่กับเครื่องมือสื่อสารในมือของตนเอง และมีการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา (Forbush & Foucault-Welles, 2016) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ดูได้จากสถิติในการใช้สื่อออนไลน์ในปี 2560 ซึ่งพบว่าคนไทยใช้ไลน์ (Line) สูงถึง 41 ล้านคน ใช้เฟซบุ๊ก สูงถึง 47 ล้านคน และใช้ทวิตเตอร์อีกถึง 9 ล้านคน ในจำนวนนี้กลุ่มเยาวชนถือเป็นกลุ่มที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้มากที่สุด (ปานระพีระพีพันธ์, 2560; marketingoops, 2015) จากสถิติดังกล่าวทำให้เห็นว่าเฟซบุ๊กกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในวัยรุ่น เนื่องจากเป็นสื่อที่ออกแบบมาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเฟซบุ๊กยังเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนที่สนใจในประเด็นเดียวกันผ่านชุมชนออนไลน์ที่เรียกว่าเฟซบุ๊กแฟนเพจได้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้วัยรุ่นจึงมองว่าเฟซบุ๊กเป็นสื่อที่ทำให้ตนเองสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่น สามารถรับรู้และเผยแพร่ข่าวสาร สามารถแสดงความคิดเห็นในชุมชนออนไลน์ ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นมีเพื่อนหรือเครือข่ายเพิ่มขึ้นจากชุมชนออนไลน์ (ธีรุตย์ กนกธร, 2553) ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้มีการออกแบบและพัฒนารูปแบบนวัตกรรมทางสังคมในรูปแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจเพื่อเป็นเครื่องมือในการลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ โดยการสร้างเนื้อหาเชิงบวกเพื่อนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจเพื่อสร้างให้เยาวชนเกิดความตระหนักในปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เนื่องจากตัวเฟซบุ๊กแฟนเพจสามารถทำให้เยาวชนสามารถ

เข้าถึงได้จำนวนมาก และเป็นสื่อที่ถูกใช้เป็นประจำในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เฟซบุ๊กแฟนเพจกลายเป็นนวัตกรรมสื่อสารสร้างสรรค์ในกลุ่มเยาวชน เพื่อที่จะได้ใช้เป็นเครื่องมือรณรงค์รูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชน ซึ่งการใช้เฟซบุ๊กหรือสื่อออนไลน์ในการสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นปัญหาทางสังคมต่างๆ กิจงานวิจัยหลายๆ ชิ้นทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ (ระวิ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสปาโล, 2556; Birnbaum, et al.,2017; รัชชনীย์ นำบัณฑิตย์ และจินตนา ตั้งวรพงศ์ชัย, 2555) ซึ่งการประยุกต์ใช้เครื่องมือดังกล่าวก็มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในโลกยุคดิจิทัลอย่างเช่นปัจจุบัน

การใช้สหสาขาวิชาในการจัดการปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์โดยประยุกต์ใช้แนวคิดทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สังคมศาสตร์ และสุขภาพ โดยออกแบบนวัตกรรมให้เป็นมิตร สอดคล้องกับวัฒนธรรมวัยรุ่น และทำให้เยาวชนสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้

บทเรียนจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าในการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการทางสังคมโดยใช้อินเทอร์เน็ตมาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องใช้องค์ความรู้จากสหสาขาวิชา (Multidisciplinary) มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนา รูปแบบกิจกรรม เพื่อให้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของวัยรุ่นได้อย่างรอบด้าน โดยการใช้องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย จะช่วยให้สามารถออกแบบแฟนเพจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในการออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจในการศึกษานี้ก็ได้ใช้กลยุทธ์การออกแบบเว็บไซต์โดยใช้หลักการ SERVE (Simple Design, Easy to Use, Reliable of Content, Value for All, Effectiveness) เพื่อให้แฟนเพจที่สร้างขึ้น มีความเรียบง่าย น่าสนใจ สามารถใช้งานได้ง่ายไม่ซับซ้อน มีเนื้อหาที่น่าเชื่อถือที่สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้ใช้แฟนเพจได้ และมีการนำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้องครบถ้วน เป็นประโยชน์ (คณิตกร รักจิตกร และ อิมจิต เลิศพงษ์สมบัติ, 2557) เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความตระหนักในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์หลังจากการเข้าใช้แฟนเพจ ส่วนการใช้องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่แนวคิดวัฒนธรรมของวัยรุ่น (Youth culture) เข้ามาใช้ในการพัฒนาเฟซบุ๊กแฟนเพจในครั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้การออกแบบแฟนเพจ สอดคล้องกับสิ่งที่วัยรุ่นชอบ เช่นวัยรุ่นมักชอบอ่านการ์ตูน ชอบถ่ายรูป ชอบแสดงความรู้สึกผ่านการใช้โซเชียลมีเดีย ดังนั้นในการออกแบบแฟนเพจจึงเน้นให้เยาวชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีกิจกรรมให้สามารถโพสต์รูปภาพเพื่อรับของรางวัล หรือเน้นการใช้การ์ตูนในการนำเสนอเนื้อหา เพื่อให้การเข้าใช้แฟนเพจมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของวัยรุ่น และมีความเป็นมิตรกับเยาวชน (Brady et al., 2015; Suzuki & Calzo, 2004; ศิวินิต อรรถวุฒิกุล และ นพพร จันทรนาชู, 2019)

ประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นก็คือจะออกแบบแฟนเพจอย่างไรเพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักในประเด็นที่ต้องการสื่อสาร ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือประเด็นความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ จึงต้องมีการใช้องค์ความรู้ด้านการสื่อสารทางสุขภาพ (Lee & Mackert, 2017) เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อให้แฟนเพจที่สร้างขึ้นทำให้กลุ่มเยาวชนสามารถนำเสนอในแฟนเพจไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันประเด็นปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ได้ โดยการนำเสนอเนื้อหาได้พยายามนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย เช่นสถิติต่างๆ ของความรุนแรง ผลกระทบจากความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ รวมถึงได้นำเสนอถึงแนวทางการป้องกันเมื่อเกิดเหตุการณ์ในลักษณะของความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนสามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ในการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการเสริมศักยภาพและพลังอำนาจในการใช้สื่อออนไลน์ในกลุ่มเยาวชนให้ปลอดภัยจากความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

สรุปผลการวิจัย

ประเด็นปัญหาเรื่องความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ในเยาวชนถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในยุค 4.0 ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องใช้วิธีการที่เป็นมิตรและละเอียดอ่อน โดยคำนึงบริบทและวิถีชีวิตของเยาวชนเป็นสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงพยายามนำเสนอวิธีการที่เป็นมิตรและละเอียดอ่อนในการสร้างเฟซบุ๊กแฟนเพจที่สร้างสรรค์ เพื่อเสริมศักยภาพและพลังอำนาจในการใช้สื่อออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน ให้ปลอดภัยจากความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งการวิจัยพบว่าการสร้างนวัตกรรมทางสังคมในรูปแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้และสร้างความตระหนักในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ แต่ในการออกแบบเฟซบุ๊กแฟนเพจให้น่าสนใจนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้องค์ความรู้จากสหสาขาวิชาทั้งแนวคิดทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สังคมศาสตร์ และสุขภาพ เพื่อให้แฟนเพจที่สร้างขึ้น มีความเป็นมิตร สอดคล้องกับวัฒนธรรมวัยรุ่น และทำให้เยาวชนสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ ในการออกแบบแฟนเพจในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงให้ความสำคัญตั้งแต่การตั้งชื่อ การออกแบบโลโก้ การนำเสนอเนื้อหา การสร้างกิจกรรมเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับแฟนเพจ เป็นต้น โดยความสำเร็จของโครงการคือพยายามให้เยาวชนในฐานะผู้ใช้งานได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่ขั้นตอนของการออกแบบ การสะท้อนถึงกิจกรรมและเนื้อหาที่น่าสนใจ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแฟนเพจให้ดีขึ้นเป็นระยะๆ แฟนเพจที่สร้างขึ้นจึงทำให้เยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างปลอดภัย ทำให้เกิดความตระหนักที่จะลดการใช้ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ อีกทั้งข้อมูลที่นำเสนอในแฟนเพจมีความน่าสนใจ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ส่งผลให้เยาวชนรู้จักระวังตัวเองในการใช้สื่อออนไลน์ และสามารถเตือนผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมบนโลกออนไลน์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานของรัฐ สถานศึกษา หรือภาคประชาสังคม ควรใช้ศักยภาพของสื่อออนไลน์ในการรณรงค์ให้เกิดการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของเยาวชนเพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักและช่วยกันยุติปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์
2. ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในการสร้างเครื่องมือเพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ โดยนำเสนอในลักษณะที่เป็นมิตรกับเยาวชน ไม่น่าเบื่อ และมีการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลายและน่าสนใจ
3. จัดให้มีการออกแบบนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ในลักษณะสื่อบันเทิงที่สอดแทรกสาระสำคัญและชวนให้เยาวชนได้คิดต่อเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ โดยควรนำเสนอในลักษณะตรงไปตรงมา และสอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของเยาวชน

4. ในการจัดรูปแบบกิจกรรมเพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ควรมีการจัดกิจกรรมทั้งในพื้นที่ออนไลน์และในพื้นที่จริงไปพร้อมๆ กัน และควรจัดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และลดพฤติกรรมความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ (National Research Universities) คลัสเตอร์วิจัยด้านนวัตกรรม การวิจัยด้านสังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อม ต่อสุขภาพประชาชน (Cluster of Innovation in Social Science, Education and Environmental Management for Human-being) ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินการศึกษา โดยศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยแพศภาวะ เพศวิถี และสุขภาพ ร่วมกับภาควิชาสังคมและสุขภาพ และ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

References

- Archaphet, N. (2017). “kān rangkæ phān lōk sai boē khwāmrunræng thī tōng kækhai læ nawattakam kānchatkān panhā” [Cyberbullying: Aggressive Misbehavior and Innovation for Solution]. *Journal of Social communication innovation*. 5,1 (January-June): 100-106
- Autthawuttikul, S., Chantaranamchoo, N., (2019). Development of Professional Teachers to Promote Creative Use of Information and Communication Technology in Classrooms. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 12,1 (January-February): 1-13
- Birnbaum, M. L., Garrett, C., Baumel, A., Scovel, M., Rizvi, A. F., Muscat, W., & Kane, J. M. (2017). Using Digital Media Advertising in Early Psychosis Intervention. *Psychiatric Services*, 68 (11), 1144-1149.
- Brady, S. S., Sieving, R. E., Terveen, L. G., Rosser, B. S., Kodet, A. J., & Rothberg, V. D. (2015). An Interactive Website to Reduce Sexual Risk Behavior: Process Evaluation of TeensTalkHealth. *JMIR Research Protocols*, 4(3), e106.
- Forbush, E., & Foucault-Welles, B. (2016). Social media use and adaptation among Chinese students beginning to study in the United States. *International Journal of Intercultural Relations*, 50, 1–12.
- Ford-Gilboe, M., Varcoe, C., Scott-Storey, K., Wuest, J., Case, J., Currie, L. M., ... Wathen, C. N. (2017). A tailored online safety and health intervention for women experiencing intimate partner violence: the iCAN Plan 4 Safety randomized controlled trial protocol. *BMC Public Health*, 17(1). 273.
- Gámez-Guadix, M., Smith, P. K., Orue, I., & Calvete, E. (2014). Cyberbullying and Psychological and Behavioral Health Problems. *Journal of Adolescent Health*, 54(5), 618–619.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). Bullying, Cyberbullying, and Suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3), 206–221.
- Jia, Y., Gao, J., Dai, J., Zheng, P., & Fu, H. (2017). Associations between health culture, health behaviors, and health-related outcomes: A cross-sectional study. *PLOS ONE*, 12(7), e0178644.

- Kaewsuksai, R., & jussapalo, C. (2013). “khrūākhaī sangkhom ‘ōnlai : koṛani fētḃuk kap kānphatthana phū rīan” [Online social network: Facebook usage for the learners’ development]. *Princess of Naradhiwas University Journal*. 5,4 (November), 195–205.
- Kanokthon, T. (2010). “kānrāprū sū dichitōn khōng sathāban ‘udomsuksā ‘ēkkachon nai mummōng khōng nakriān matthayommasuksā tōn plāi chan pī thī hok nai phāk tawan‘ōk” [Private Universities Digital Media Perception of Senior High school Students in Eastern Region of Thailand]. Master thesis Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization Geneva. Retrieved from http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/1/9241545615_eng.pdf
- Lee, S., & Mackert, M. (2017). “People” can be better than “you”: The moderating role of regulatory focus on self-referencing messages in physical activity promotion campaigns among college students. *Health Marketing Quarterly*, 34(3), 157–174.
- Linke, S. (2004). Down your drink: a web-based intervention for people with excessive alcohol consumption. *Alcohol and Alcoholism*, 39(1), 29–32.
- Mahidol University, Plan International Thailand, & UNESCO Bangkok Office. (2014). *Bullying targeting secondary school students who are or are perceived to be transgender or same-sex attracted: Types, prevalence, impact, motivation and preventive measures in 5 provinces of Thailand*. Bangkok: UNESCO. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002275/227518e.pdf>
- MarketingOops. (2015). *Infographic the number of social media use in Thailand*. Retrieved August 9, 2017, from <http://thaimarketing.in.th/2015/01/05/infographic-thailand-social-media-landscape-2014/>
- Nabundit, R., & Tangvoraphonkchai, J. (2012). “phon khōng nawattakam kānhai khōmūn rūām kap kēm sukkhaphāp tō phruttkamkān dūlāe ton ‘ēng khōng phūpūai dek wairun rōk ‘ēt ‘āen ‘ī thī khao raksā nai rōngphayābān” [The Effects of Innovation in Providing Health Information and Health Game on Self - Care Behaviors for Adolescent SLE Patients Admitted in Hospital]. *Journal of Nursing Science & Health*. 35,1 (January-March): 10–17.

- Ojanen, T. T., Boonmongkon, P., Samakkeekarom, R., Samoh, N., Cholratana, M., & Guadamuz, T. E. (2015). Connections between online harassment and offline violence among youth in Central Thailand. *Child Abuse & Neglect*, 44, 159–169.
- Path2health. (2016, April 30). *Derese violence and bullying in school project*. Retrieved August 9, 2017, from <http://www.path2health.or.th/?p=2090>
- Pornnopadol, C. (2018). *poēt wīchāi Cyberbullying yaowachon Thai kap khwāmsiāng yuk 4.0*. Retrieved June 18, 2019, from <https://www.prachachat.net/ict/news-146408>
- Rakjitr, K., & Lertpongsombat, I. (2014). “khwām tæktāng thī chāmpen nai kān ‘ōkbæp wepsai nam sanōē sārasonthēt dān sukkhaphāp phūā sangkhom phahu watthanatham” [Differences in designs of websites for health information and communication in the context of a multicultural society]. *Information*, 21,2 (July-December): 73–87.
- Rapepan, P. (2017). *phōēi sathitsōchīan Thai nai Thailand Zocial Awards sōngphansipchēt phūchāi twitter tōēptō kāo kradōt* [Social media statistics in Thailand 2017]. Retrieved April 11, 2018, from <https://www.it24hrs.com/2017/thailand-zocial-awards-stat-social-media-2017/>
- Ridout, B., & Campbell, A. (2014). Using Facebook to deliver a social norm intervention to reduce problem drinking at university: Social norm intervention using Facebook. *Drug and Alcohol Review*, 33(6), 667–673.
- Rushing, S. C., & Stephens, D. (2011). Use of Media Technologies by Native American Teens and Young Adults in the Pacific Northwest: Exploring Their Utility for Designing Culturally Appropriate Technology-Based Health Interventions. *The Journal of Primary Prevention*, 32(3–4), 135–145.
- Samoh, N., Boonmongkon, P., Ojanen, T. T., Cholratana, M., & Guadamuz, T. (2017). “khwāmsamphan rawāng miti thāng sukkhaphāp kap kān rangkæ nai phūnthī sai bōē khōng klum nakriān radap matthayommasuksā nai prathēt Thai” [Relationship between Health and Cyberbullying among Youth: a National Sample of Thai Secondary School Students]. *Journal of Health Science* 26,6 (November-December): 976–984.

- Samoh, N., Boonmongkon, P., Ojanen, T. T., Samakkeekarom, R., & Guadamuz, T. (2014). “k̄anraprū khōng yaowachon tō k̄an rangk̄æ nai phūnthī sai bōe” [Youth Perceptions on Cyberbullying]. *Journal of Behavioral Science for Development*, 6,1 (January-June): 351–364.
- Samoh, N., Boonmongkon, P., Ojanen, T. T., Samakkeekarom, R., Jonas, K.J. & Guadamuz, T.E. (2019): ‘It’s an ordinary matter’: perceptions of cyberbullying in Thai youth culture, *Journal of Youth Studies*, 22(2), 240-255.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: issues and solutions for the school, the classroom and the home*. London ; New York: Routledge.
- Sherer, P. P., & Sherer, M. (2011). Violence among high school students in Thailand: Cultural perspectives. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(6), 867–880.
- Sittichai, R., Ojanen, T. T., & Burford, J. (2018). Tracing the Connections Between Sustainable Development, Bullying, and Cyberbullying: The Case of Thailand. In *Developmental Science and Sustainable Development Goals for Children and Youth* (pp. 223-237). Springer, Cham.
- Smith, P. K. (2019). Research on Cyberbullying: Strengths and Limitations. In *Narratives in Research and Interventions on Cyberbullying among Young People* (pp. 9-27). Springer, Cham.
- Sprenger, M., Mettler, T., & Osma, J. (2017). Health professionals’ perspective on the promotion of e-mental health apps in the context of maternal depression. *PLOS ONE*, 12(7), e0180867.
- Srisawat, P., Langka, W., Boriboom, G., & Saenubol, K. (2018). “k̄anphatthana rūpb̄æp k̄an pōngkan k̄an khomh̄eng rangk̄æ nai rōngriān” [A Development of Bullying Prevention in School Model]. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 11,1 (January-April): 3653-3667.
- Suzuki, L. K., & Calzo, J. P. (2004). The search for peer advice in cyberspace: An examination of online teen bulletin boards about health and sexuality. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25(6), 685–698.

Tantitheerasak, S., & Autthawuttikul, S. (2016). “phon khōng kanchat kitchakam kan rian baep phasomphasan phan khruakhai sangkhom ‘onlai tam naekhit phuan chuai phuan phua songsoem thaksa kan kaepanha kan khian prokraem khong nakrian radap chan matthayommasuksa pi thi ha” [The Practice Of Peer Assisted Learning In Blended Learning With Social Network To Promote Programming Skills For Matayomsuksa 5 Students]. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 9,3 (September-December): 1081–1093.

The Wisdom Society for Public Opinion Research of Thailand. (2009). *Poll results report 3/2009: Cyberbullying behaviors among Thai youth in Bangkok Metropolis*. Bangkok: The Wisdom Society for Public Opinion Research of Thailand.

Thongraweewong, K. (2012). “mattrakhan thang kotmai nai kankhumkhong sitthi nai khwampenyu suantua : suksa korani kan ropkuan sitthi nai khwampenyu suantua chak kanchai wepsai khruakhai sangkhom” [Legal Measures for protecting the right to privacy: A study of invasion of privacy through the use of social network websites]. *APHEIT Journal*, 18,1 (May): 39–51.

UNDP in Asia and the Pacific. (2017). *Being LGBTI in Asia*. Retrieved August 9, 2017, from <http://www.asiapacific.undp.org/content/rbap/en/home/operations/projects/overview/being-lgbt-in-asia.html>

Villanti, A. C., Johnson, A. L., Ilakkuvan, V., Jacobs, M. A., Graham, A. L., & Rath, J. M. (2017). Social Media Use and Access to Digital Technology in US Young Adults in 2016. *Journal of Medical Internet Research*, 19(6), e196.

Young, S. D., Holloway, I., Jaganath, D., Rice, E., Westmoreland, D., & Coates, T. (2014). Project HOPE: Online Social Network Changes in an HIV Prevention Randomized Controlled Trial for African American and Latino Men Who Have Sex With Men. *American Journal of Public Health*, 104(9), 1707–1712.

